

Vážky České republiky

Český svaz ochránců přírody (ČSOP), základní organizace Vlašim pokračuje knihou o vážkách ve své bohaté vydavatelské činnosti. Tentokrát jde o reprezentační publikaci velkého formátu, obsahující řadu vynikajících fotografií vážek a jejich biotopů.

Kniha je rozčleněna do 11 základních částí. Úvodní kapitoly obsahují mj. dopis čtenářům, milovníkům a přátelům přírody Ladislava Mika, současného ministra životního prostředí. Kapitola *Základní charakteristika řádu vážky (Odonata)* popisuje systém, fylogenezi a počet druhů, celkový vzhled, stavbu těla, zvláštnosti biologie a chování vážek, mezidruhové vztahy a praktické využití vážek pro bioindikaci. Další kapitola *Přírodní poměry České republiky* charakterizuje geomorfologické, klimatické a hydrologické poměry, které mají vztah ke složení fauny vážek v České republice. Kapitola *Česká odonatologie: historie a současnost* se zabývá vývojem výzkumu vážek v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a přináší bibliografii o vážkách České republiky. Kapitola *Metodologie: východiska, sběr dat a použité postupy* vysvětluje způsob zpracování dat pro mapy, grafy a fotodokumentaci vážek a předkládá základní rozbor výsledků, prozkoumanost území ČR, rozbor počtu druhů, časový rozbor získaných dat, souhrnný přehled nálezů druhů, výskyt podle nadmořské výšky a sezonní fenologie. Kapitola *Biotopy* rozebírá vody od pramene, vodní toky, stojaté vody, rašeliníště, antropicky podmíněné vody, terestrické biotopy a uvádí prostorové rozmístění druhů podle charakteru prostředí. Kapitola *Ochrana a ohrožení vážek ČR* se zabývá legislativou, právními normami ČR, normami mezinárodními a červenými seznamy. Uzavírají ji návody k aktivní ochraně a managementu lokalit. Podrobně jsou popsány zásady managementu nejvýznamnějších typů biotopů, zejména s ohledem na soustavu Natura 2000. Další část je věnována biomonitoringu vážek se zaměřením na kvantitativní zjišťování jedinců.

V nejrozsáhlejší kapitole *Popis druhů* jsou každému druhu věnovány nejčastěji čtyři, ale i více stran. Vždy jsou uvedeny poznávací znaky dospělce, který je zobrazen z boku a ze shora (samec a samice), dále je uvedena bionomie a fenologie, nároky na stanoviště, areál (rozšíření druhu ve světě), rozšíření v ČR, ohrožení a nejvýznamnější použítá literatura. Graficky je zachycena doba líhnutí a doba letu v procentech nálezů v jednotlivých měsících, výskyt v nadmořské výšce.

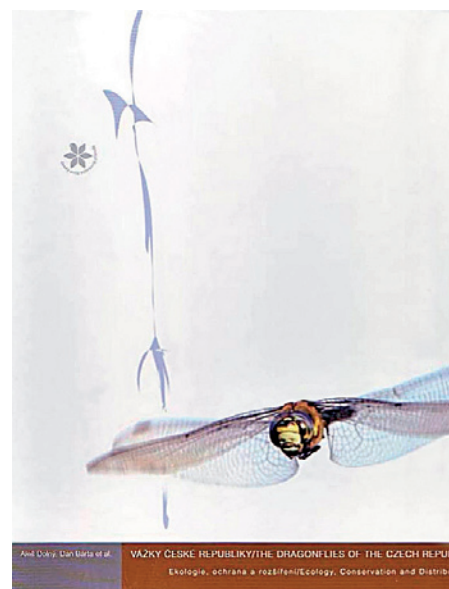
Síťová mapa zachycuje nálezy do roku 1949, z období let 1950–1989 a 1990–2007. Každý rod doplňují fotografie druhů v terénu. Přehled druhů uzavírají tři druhy s možným výskytem v ČR.

Závěrečná část obsahuje seznam literatury, vědecké názvy vážek a jejich synonyma, rejstřík fotografií podle druhů a podle autorů – fotokredity. Jako dodatek s poznámkami je uvedeno 18 velmi málo nalézaných druhů, jejich nové lokality, které nejsou zachyceny v hlavní části knihy, protože byly zjištěny až během tisku. Na závěr jsou uvedeny stručné charakteristiky autorů knihy.

Všechny kapitoly jsou doplněny anglickým souhrnem a literaturou.

Touto publikací byla úspěšně završena určitá etapa výzkumu rozšíření a ekologie vážek v ČR, která začala intenzivně probíhat v roce 1994 projektem *Vážky*, koordinovaným ČSOP Vlašim, a zveřejněním *Metodiky sledování výskytu vážek (Odonata)* od L. Hanela (Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha 1995) a prvním sborníkem *Vážky 1999* (ČSOP Vlašim), shrnujícím výsledky mezinárodního semináře z 6.–7. 3. 1999 v Podblanickém ekocentru ve Vlašimi. Na Moravě začali nezávisle v té době rozvíjet výzkum vážek P. Jeziorski, O. Holuša a A. Dolný, kteří tak navázali na tradičně dlouhodobý výzkum moravských vážek. Díky projektu *Vážky* se ČSOP Vlašim podařilo rozšířit zájem o tento druh hmyzu na pracovníky středisek AOPK ČR. To pomohlo zejména v Čechách prozkoumat výskyt vážek v oblastech, kde jim dříve byla věnována jen velmi malá pozornost (východní, severní, ale i západní Čechy), obnovit výzkum v jižních Čechách a získat i nová data ze Středního Polabí.

Autorům této velmi rozsáhlé a reprezentativní publikace se přirozeně nepodařilo vyvarovat některých nedostatků nebo i chyb. Nepříjemná drobnost se stala u doporučené citace, místo čísla strany 368 je 268. Obsah mohl být ještě rozčleněn v části *Popis druhů* podle čeledí. Takto je téměř 450 stránek uváděno jako jeden údaj obsahu. Autorům se nepodařilo bez chyb a jasně zpracovat kapitoly o morfologii vážek a vysvětlit vědeckou nomenklaturu a její pravidla. Četnost výskytu jmen v procentech v literatuře nic z tohoto hlediska nevysvětluje. Formulace o biotopové preferenci (Tab. 8) jsou často obecné a stejné, i když u některých druhů je preference jiná, ale vždy se „specifickými nároky“. V textu jsou často nejednotně a nadbytečně používány odborné cizí výrazy, i když jsou pro daný pojem adekvátní odborné výrazy české. V daném případě pak by jistě byly vhodné vysvětlivky málo používaných odborných termínů, které chybí. Každý

čtenář není ekolog, tím spíše ani hydrobiolog, ale ani zde nejde o terminologii zcela běžnou. V síťových mapách se někdy rozchází číslem uvedený počet kvadrátů s počtem kvadrátů zakreslených v mapkách, např. na straně 605 i jinde. Hůře vidícím čtenářům bude v některých případech vadit málo výrazná barva tisku. V tabulkách, přehledech a popisu druhů jsou použity alespoň tři způsoby řazení druhů. Bylo by vhodné uvést proč, a také který systém vážek je v současnosti nejplatnější. Orientaci ve velmi obsáhlé knize by určitě velmi prospěl rejstřík.

Některá výše uvedená nedopatření nijak nesnižují největší klad uvedené publikace: je velmi cenným završením určité etapy výzkumu ekologie a rozšíření vážek v ČR. Její hodnotu, proti původním předpokladům, značně zvýšily velmi kvalitní fotografie D. Bárty a také péče, kterou publikaci věnoval ČSOP ve Vlašimi. Jde o reprezentativní publikaci, kterou lze doporučit přírodovědcům i milovníkům přírody. Velmi užitečná bude pro pracovníky v ochraně přírody a pro zájemce, kteří budou chtít pokračovat ve výzkumu vážek ČR. (Osobně se mi kniha zdá příliš velká a příliš těžká, ale chápu, že kvalitní fotografie nelze reprodukovat na nekvalitním papíru.)

Jan Zelený

Dolný A., Bárta D., Waldhauser M., Holuša O., Hanel L. et al. (2007): Vážky České republiky/The Dragonflies of the Czech Republic – Ekologie, ochrana a rozšíření/ Ecology, Conservation and Distribution. Český svaz ochránců přírody Vlašim. 672 stran. 1 000 výtisků. Cena 1 840 Kč. ISBN: 978-80-86327-66-2.